

Ríkisfelagsskapurin

Nordurlandaráðið gav nú um dagarnar út lítlan bóking, sum ber heitið: "Nórdisk Kontakt-tema - Sjálvstyre". Í hesum riti eru greinar um sjálvstýrandi økini í Nordurlondum, Føroyar, Grønland og Åland. Millum greinarnar er ein, sum danski granskarin og doktarin í lögfrøði, Frederik Harhoff, hevur skrivað og sum ber heitið "Danski ríkisfelagsskapurin". Vit loyva okkum at prenta greinina. Harumframt prenta vit eisini forordini í ritinum.

Sosíalúrín fer í næstum at viðgera evnið í fleiri greinum. Næsta greinin í røðini hevur Birgir Mohr á Sandi skrivað. Hon kemur í blaðið í vikuni. Vónandi fara lesararnir at siga sína hugsan um hetta stóra álvarsmálið. Orðið er frítt.

av Frederik Harhoff

Først og fremmest har báðe Det færøske og - især - det grønlandske Hjemmestyre udviklet sig hurtigere og mere radikalt end forventet. Da Det færøske Hjemmestyre blev etableret i 1948, var det forudsat, at grundloven skulle vedblive at gælde for Ríget som helhed, og heri lå en klar antagelse om Rígsmyndighedernes fortsatte højhedsret og hegemoni.

Lagtinget vedtog imidlertid allerede i foråret 1948 en lovgivning om Færøernes styrelse, der klart indicerede Hjemmestyrets ambition om at etablere en styrelsesordning, der afspejlede forholdet mellem Regering og Rígsdag. Denne lovgivning indeholdt således regler om behandling

af lovforslag i Lagtinget. Om kundgørelse og stadfæstelse af love og anordninger, om lagtingsmedlemmernes immunitet og ansvar, om lovgrundlag for opkrævning af skatter, om fordelingen af beføjelser mellem Lagtinget og Landsstyret, etc., kort sagt regler, der var imiteret efter grundloven. Og allerede i 1964 indgik Landsstyret den første internationale aftale med et tredjeland uden Rígsmyndighedernes direkte mellemkomst.

Det grønlandske Hjemmestyre

Det grønlandske Hjemmestyre var tænkt som en ordning, der i starten skulle fungere som en art udvidet

Regioner

Nordiskt samarbejde handler inte bara om samverkan mellan fem stater, även om de tre självstyrande områdena alltemellanåt glöms bort i sammanhanget. Inom ett decennium har vid det här laget gått sedan Åland fick sin egen underavdelning i Nordisk Kontakt och några år senare följde förs Färöarna och sedan Grönland efter. Idag utgör underavdelningarna lika självklara delar av tidskriften som områdena av Norden och autonomier av olika slag av Europa.

Den nya debatten om Europa är i många avseenden smått förvillande. Så också talet om regionernas Europa. Detta i den mening att begreppet region kan stå för så olika för nationer. Det handlar ibland om traditionella län, ibland om växande ekonomiska områden, ibland om delar av nationalistater och ibland om samarbetsformer över statsgränserna. Helt klart är emellertid att utvecklingen lyfter fram andra formationer än staterna, pekar på hela raden lösningar på annan än statsnivå och på det hela taget främjar ett långt mer mångfacetterat Europa, än det vi vant oss vid under efterkrigstiden.

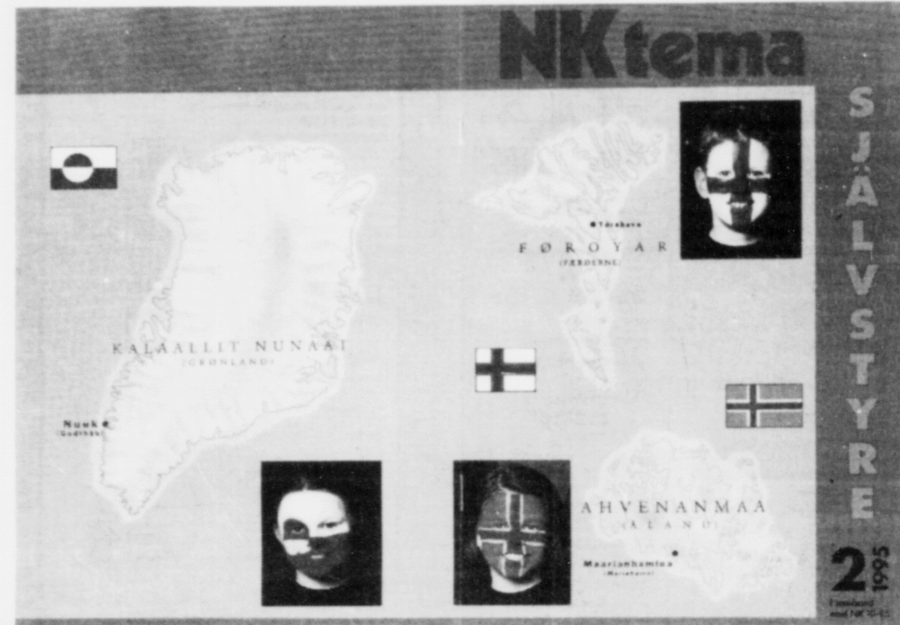
Det är i detta perspektiv intressant att se på de nordiska självstyrande områdena som alla tre i genomsnitt stora förändringar och kriser, både i sina relationer till Europa och till de nationalistater de är förbundna med. Beskrivningen av den ekonomiska krisen på Färöarna eller Ålands väg från ett undantag i traditionell mening mot något avvikande i ett nytt europeiskt landskap stämmer till eftertanke i ett läge då vi ännu inte vet vad Europa, eller ens Norden kommer att utvecklas till när utvecklingen efter det kalla kriget tar fart och integrationen fördjupas.

I detta perspektiv är det naturligtvis av vikt att känna både kulturbakgrund och gällande rättsförhållanden, men av ännu större betydelse att söka förstå olika regioners, i detta fall de nordiska autonomiernas förutsättningar att håva sin särart och sina egna kontaktytor i en helt ny situation.

Grönlands militärpolitiska betydelse är inte längre något axiom, Ålands unika ställning ifrågasätts öppet och Färöarnas ekonomiska bas är skakad. Dessa betydelsefulla frågor är nordiska och förtjänar att beaktas också ur den synvinkeln.

Lars Erik Haggman

kommunalt selvstyre; navnlig var forholdet mellem Landstinget og Landsstyret lagt således op, at Landstinget skulle besidde både den lovgivende og den administrative myndighed, medens forslaget om oprettelse af et landsstyre i første omgang kun var rent praktisk begrundet.

I overensstemmelse hermed havde Hjemmestyrekommissionen ikke forudset nogen umiddelbar adgang til at udskrive nyvalg i Landstingets ordinære, 4-årige valgperioder, men der blev dog i Hjemmestyreløven åbnet mulighed for, at forholdet mellem Landsting og Landsstyre senere hen kunne ændre sig.

Det blev derfor i selve loven overladt til Hjemmestyret selv at fastsætte regler herom. I Hjemmestyrekommissionens betænkning og de forslag, der fremlagdes om en kommende grønlandsk styrelsesordning, var udviklingsperspektivet imidlertid mere begrænset, end den politiske virkelighed siden skulle vise. Det må dog erindres, at der ved Hjemmestyrets etablering i 1979 ikke eksisterede nogen udbygget politisk partidannelse.

Sumut var netop stiftet i 1977, og Atassut blev dannet året efter. I Grønland forløb udviklingen imidlertid relativt hurtigt, og allerede i 1984 havde Landsstyret opnået en så selvstændig politisk position i Hjemmestyret, at adgangen til at

afsætte Landsstyret ved et mistillidsvotum blev indført - dog således at beføjelsen til at udskrive nyvalg fortsat lå hos Landstinget selv!

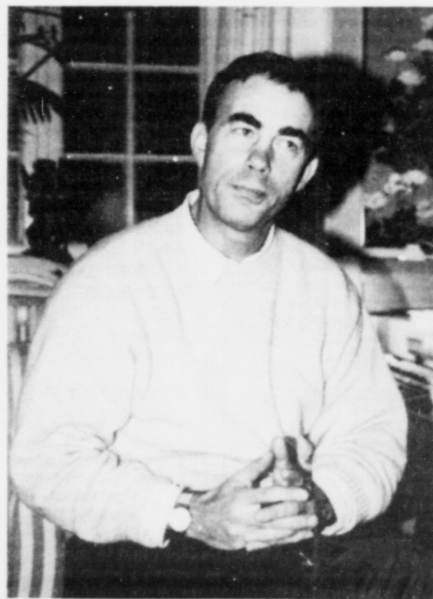
Denne overgangsordning bestod dog kun frem til 1988, og herefter har forholdet mellem Landsting og Landsstyre omtrent svaret til forholdet mellem Rígsmyndighederne og Lagting/Landsstyre. Også i Grønland skete der en hastig overtagelse af sagsområder fra Rígsmyndighederne - i flere tilfælde endog hurtigere end forudset i Hjemmestyrekommissionen. Også for Grønlands vedkommende har forholdet til udlandet udviklet sig på en måde, der for 14

år siden blev anset for utænkelig. Den slutning, der kan drages af hjemmestyreordningernes ambitiøsitet og hurtige udviklingstakt, er først og fremmest, at behovet for at etablere et eget, indre selvstyre både på Færøerne og i Grønland har været stort - og er stærkere end antaget. Specielt for Grønlands vedkommende har den interne politiske udvikling spillet en forstærkende rolle for dette forløb.

Det er således blevet fremhævet, at Sumuts overtagelse af den politiske magt i Grønland i 1979 - ved det første landstingsvalg - fik en afgørende betydning for Hjemmestyrets senere udvikling. Dette parti havde fra begyndelsen anlagt en anti kolonialistisk politik, og opgjort med det "videreførte kolonistyre" i Grønland var den sag, der frem for alt forenede dette partis medlemmer.

Sumut har haft landstyre magten siden Hjemmestyrets indførelse, og i perioder endog i koalition med det venstreorienterede IA, og har i kraft heraf kunnet præge den politiske udvikling i Grønland i retning af en hurtigere selvstændig stilling over for Rígsmyndighederne.

Heri ligger også forklaringen på, at den kritik af Det grønlandske Hjemmestyre, der fremkom i forbindelse med dets indførelse i 1978, ikke helt kom til at holde stik.

Cand.jur. Frederik Harhoff